

Utomhuspedagogikens kärna

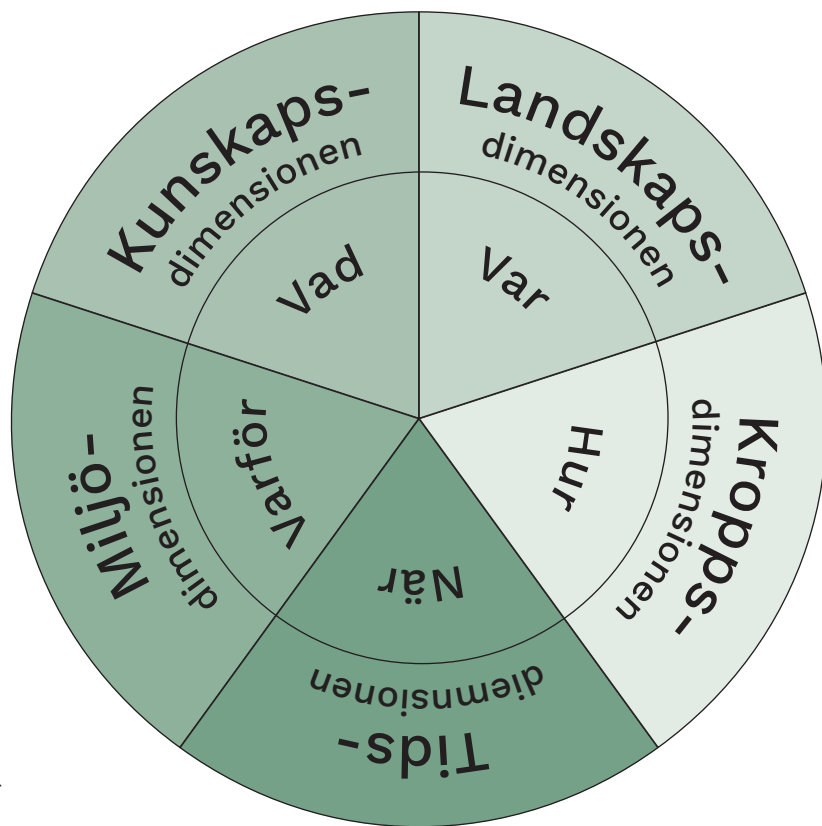
Utomhuspedagogik handlar om hur undervisning och lärande kan ske i en växelverkan mellan de förutsättningar som ges inomhus och utomhus.

Text: Anders Szczepanski, forskare vid Linköpings universitet och aktuell med avhandlingen *Kunskap i landskap*, anders.szczepanski@spetsa.se

Det utomhuspedagogiska hjulet ovan illustrerar utomhuspedagogikens kärna och identitet utifrån olika dimensioner, sammanhang och samband. Modellen, som ingår i min avhandling, är ett resultat av en analys baserad på intervjuer med forskare och lärare om hur de uppfattar utomhuspedagogiken i undervisning och lärande. Totalt medverkade 15 sakkunniga professorer i pedagogik, didaktik och naturvetenskap vid fem lärosäten och 45 lärare verksamma på låg- och mellanstadiet.

I hjulets yttre ring finns fem dimensioner som karaktäriserar utomhuspedagogiken:

- **Kunskapsdimensionen**, fokuserar på fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet inom olika skolämnen som kan få en vidgad betydelse med utomhuspedagogik (exempelvis biologiska begrepp som fotosyntes, kretslopp, näringsväv och näringskedja).
- **Landskapsdimensionen**, fokuserar på vilka natur- och kulturspår (exempelvis olika arter, olika typer av ekosystem) som är möjliga att ta del av utomhus i närmiljön och omgivningen.
- **Kroppsdimensionen**, handlar om vilka kroppsliga, sinnliga upplevelser utomhusundervisningen kan ge elever (exempelvis genom fysisk aktivitet/rörelse, rofylldhet, känsel- och luktsinne).

Det utomhuspedagogiska hjulet kommer från Anders Szczepanskis avhandling *Kunskap i landskap. Ut(i)från ett utomhuspedagogiskt och didaktiskt sammanhang* (Linköpings universitet, 2025). Länk till avhandlingen finns här: web.spetsa.se/outdoor-education.

Bilden är grafiskt modifierad av Bioresurs.

- **Tidsdimensionen**, fångar dels betydelsen av årstidsväxlingar, väder- och klimatförändringar som påverkar upplevelsorna utomhus, men också möjligheter att upptäcka spår av historiska skeenden. Dessutom har tid en påtaglig påverkan på organisationen av utomhusundervisningen i skolan (schemaläggning).
- **Miljödimensionen**, omfattar de möjligheter som utomhuspedagogiken ger för att förstå lokala och globala sammanhang, samt ekologiska samband och hållbar utveckling.

Det utomhuspedagogiska hjulet är en reflektionsmodell och i mitten finns de klassiska öppna didaktiska frågeställningarna, nämligen *Vad?*, *Hur?* och *Varför?*

Ett konkret exempel på en utomhuspedagogisk aktivitet: skapa växtavtryck med hjälp av hammare, tyg och blad eller blommor. *Kunskapsdimensionen:* Växtavtryck integrerar både artkunskap och fotosyntes, med koppling till exempelvis bladens färgförändringar utifrån årstidernas växlingar. *Landskapsdimensionen:* Var hittar vi växterna? *Kroppsdimensionen:* Eleverna får fysisk kontakt med växtmaterialet och sinnlig erfarenhet. *Tidsdimensionen:* När passar det att gå ut, med hänsyn till schema, väder och årstid? *Miljödimensionen:* Växternas betydelse för miljön, till exempel vikten av biologisk mångfald.

Foto: Anders Szczepanski

samt två ytterligare frågor av betydelse för utomhusundervisningens plats och tidsrelation: *Var?* och *När?*

Placeringen av frågorna inom respektive dimension tydliggör hur det utomhuspedagogiska hjulet som modell kan användas av lärare som stöd i planering, genomförande och analys av utomhusundervisning. Ett exempel inför ett besök i en skog: *Vad* kan elever lära sig för biologikunskaper i skogen? *Var* i skogen ska vi vara för att...? *Hur* ska eleverna uppleva skogen för att...? *När* kan vi bäst uppnå detta? *Varför* är det viktigt att eleverna fysiskt får uppleva skogen? Dokumentera frågor och svar och följ upp genom att även involvera elevernas respons.

Eleverna behöver också förstå att det är frågan om undervisning och lärande utomhus, fast på ett annat sätt än inomhus, att det skapas växelverkan mellan klassrum och utomhusmiljöer. Genom att planera för utomhusundervisning regelbundet under läsåret ökar möjligheten till denna växelverkan, vilket kan lägga grunden till ett meningsfullt och livslångt lärande.

Utomhusundervisning kräver lärare med både goda ämneskunskaper och en trygghet i att undervisa i en variation av utomhusmiljöer och olika teman. Man ska dock inte vara rädd för att börja. Förlaget Outdoor teaching ger ut litteratur som erbjuder konkreta tips och råd för att våga sig ut med elever i olika lärmiljöer, se www.outdoorteaching.com.